

glede na ohranjen original ne delajo. Površine, kjer manjkajo noge apostolov, in pod policami oken, se barvajo nevtralnno. Ker je konservator zaobšel uveljavljene postopke pri sprejemanju odločitev pri izvedbi rekonstrukcij, je bil sprejet sklep, da se vsi rekonstrukcijski projekti predhodno odobrijo komisiji. Pri ponovnem ogledu so člani komisije ugotovili, da je s postopkom »lazuriranja« na površinah v kartušah z rekonstruiranimi figuralnimi prizori dosežen zaželen tonki učinek. Na prizoru sklepa članov komisije je Aleš Sotler na prizoru s tremi krščanskimi krepostmi korigiral spodnji del prizora s stopnicami, na katerih kleči angel, in popravil ramenski del ženske postave alegorije Upanja, ki ji je dodal sidro, položeno na stopnico. Poslikana arhitektonska členitev je dosledno izvedena po vsej kapeli. Tri ženske postave krščanskih kreposti v Božjem grobu, narisane v grizaj tehniki, so rekonstruirane na podlagi fotografij. Spodnji del četrte ženske postave s srcem ni rekonstruiran. Prav tako niso rekonstruirane manjkajoče noge apostolov. Na površinah brez poslikav so narejene tonske prilagoditve.

Bogdan Badovinac

208

ESD: 7920

Naselje: Šmarje pri Jelšah

Občina: Šmarje pri Jelšah

Ime: Predenca – kapelice križevega pota, lesene polihromirane plastike in kopije

Področje: R

Obdobje: 1743–1753

V lanskem letu smo nadaljevali konservatorsko-restavratorske posege na plastikah iz kapel kalvarije na Predenci v Šmarju pri Jelšah. Na vrsto sta prišli plastiki iz 11. in 14. kapele, za kateri smo izdelali tudi kopiji za lokacijo, saj bodo originali shranjeni na varnem, v Muzeju baroka pod kalvarijo, za katerega so projekti v zaključni fazi.

V 11. kapeli je postavljen kip Jezusa, ki sedi na nizkem kvadru (višina 120 cm, širina 60 cm, globina 55 cm). Kapela je posvečena Jezusu v žalosti. Kip je imel več preslikav, veliko razpok, večjih poškodb in manjših luknjic. Polihromacija se je luščila, odstopala in odpadala od nosilca. Podnožje je bilo v slabem stanju zaradi neposrednega delovanja vlage in lesnih insektov.

Šmarje pri Jelšah, Predenca, kalvarija, Jezus iz 11. kapele, plastika med posegom (foto: N. Dolenc Kambič, 2009)

Šmarje pri Jelšah, Predenca, kalvarija, Jezus iz 11. kapele, lesena plastika in kopija, izdelana po posegu (foto: N. Dolenc Kambič, 2009)

V 14. kapele, ki združuje Svete stopnice in Božji grob, je na kamniti mizi postavljena lesena polihromirana plastika »Ležeči mrtvi Kristus z malim angelom« (višina 50 cm, dolžina 130 cm, globina 50 cm). Kip je imel prav tako več preslikav in grobih kasnejših predelav. V lesu je bilo veliko razpok, poškodb zaradi delovanja vlage in lesnih insektov. Pri konservatorsko-restavratorskem posegu na obeh plastikah smo odstranili preslikave in predelave, odstranili kovinske tujke v lesu, utrdili leseni nosilec in originalno polihromacijo. To smo očistili, ponovno pritrdili posamezne odpadle kose, nanесли zaščitne premaze s sredstvom proti nadaljnjemu delovanju lesnih škodljivcev (plesen, goba, lesni insekti), zapolnili in kitali razpoke ter ostale poškodbe. Retuša je bila minimalna, saj smo plastiki pripravili za muzejsko prezentacijo. Izdelava kopij plastik

Kopiji smo izdelali na dva načina – Jezus iz 11. kapele je bil izdelan na sodoben način s 3D-digitalizacijo in izdelavo računalniškega programa, s

katerim je bil narejen izrez na STL rezkarju; kopija Jezusa iz 14. kapele pa je narejena na klasičen način, z izdelavo kalupa iz umetne gume in odlitka v dvokomponentni umetni smoli. Nadaljnja obdelava je bila pri obeh podobna in je zajemala modeliranje in oblikovanje manjkajočih delov draperije, prstov in drugih manjkajočih detajlov na odlitku ali izrezu, razmastitev površin, premaze z vezivom, izvedbo polihromacije, pozlate ter zaščitne premaze.

Projekt se izvaja že več let in se bo glede na finančna sredstva nadaljeval v prihodnje.

Vodja projekta: Nuška Dolenc Kambič.

Sodelavci v okviru RC: Vito Dolničar, Nuša Saje, Ivo Nemeč, Sonja Fister.

Zunanji sodelavci in podizvajalci: Matej Babnik, Nina Kamnikar, Tecos, d. o. o., Diverse Inženiring, Gregor Bizjak, s. p.

Odgovorni konservator: Bogdan Badovinac, ZVKDS, OE Celje.

Nuška Dolenc Kambič

209

EŠD 755

Naselje: Šmartno na Pohorju

Občina: Slovenska Bistrica

Ime: Šmartno na Pohorju – hiša Šmartno 17

Naslov: Šmartno na Pohorju 17

Področje: E

Obdobje: prva četrtina 19. stoletja

Stara hiša Marotove domačije, ena redkih v celoti ohranjenih stavb tradicionalnega pohorskega stavbarstva, stoji sredi Pohorja, v gruščatem jedru naselja, zgoščenega pod romansko cerkvijo sv. Martina, ob cesti, ki vodi iz Slovenske Bistrice na Šumik. Jedro naselja je gospodarsko in kulturno središče večjega dela Pohorja. Stara poselitev in bogata kamnoseška dejavnost segata v rimsko obdobje. Kraj je bil prvič omenjen leta 1227.

Podkletena hiša je zidana iz kamna, ometana in pobeljena, bivalni prostor, »prednja hiša«, ima lesene kladne stene. Hišo pokriva strma dvokapna čopasta streha, ki je na dvoriščni strani že pokrita s slamo, cestna stran pa je še zaščiten s strešno lepenko. Širok strešni napušč na vhodni strani ščiti kamnite stopnice, po katerih se vzpemo na gank; s tega je vhod v stanovanjski del, ki je tradicionalno zasnovan. V srednji osi sta veža, »lojpa«, in kuhinja, levo sta obokana, »velbana«, shramba, ki ji rečejo velbič, in zadnja hiša, desno je prednja hiša s krušnjo pečjo. Na tramu lesenega stropa v »prednji hiši« je vrezana letnica 1812. Hišo, ki je bila naseljena do leta 1999, so lastniki skrbno vzdrževali. Ko se je številna družina Pečovnikovih, ki je dotlej živela v stari hiši, preselila v novo hišo, sta se začeli kontinuirani sanacija in prenova hiše. Po več let trajajoči obnovi so lastniki s pomočjo države in občine ter po izdelanem konservatorskem programu in pod zavodovim strokovnim vodstvom v jeseni 2004 zaključili obnovo hiše. V pomladnih mesecih naslednjega leta sta bila v programu odprtje in predstavitev obnovljene ter z opremo in pohištvom urejene hiše. Namesto odprtja pa sta se ponovno začeli sanacija in obnova poslopja. Za božič 2004 je hiša zagorela. V celoti je pogorela slamnata streha, precej pa je bila poškodovana tudi notranjščina stavbe. Lastnik je hišo takoj ustrezno zaščitil, počistil prostore ter pripravil les za novo ostrejšje (VS 42/05/2006). Leta 2007 je rekonstruiral streho in pripravil rženo slamo za pokrivanje strehe (VS 44/07/2008). V letih 2008 in 2009 je prekril dvoriščno stran strehe, pozidal dimnik ter obnovil fasado in prostore v hiši.

Za kritino je lastnik sam pripravil kvalitetno rženo

slamo in tudi pomagal krovcu pri pokrivanju strehe. Slama za pokrivanje streh mora biti dobro posušena, nepoškodovana, brez ostankov zrnja in plevla, da strehe ne načnejo glodalci ali ptice. Pri pokrivanju sta potrebna najmanj dva delavca, krovca ali pokrivač in pomočnik, ki podaja raje, ošiljene in oblikovane, sveže leskove palice in škope ali podrajčnike. Krovca škop razprostre po latakih, čez položi rajo in jo s kolenom stisne k latak. Preden jo priveže, jo najprej z roko, potem pa še s posebno poravnalno desko poravna. Za privezovanje raj so nekdanj uporabljali »trto«; tako so pravili vezivu, narejenemu iz vrbovine ali redkeje iz smrekovih vejic. Vejice so pred uporabo čez noč namočili v vodi. Danes krovci po večini uporabljajo žico, včasih so ponekod uporabili celo bakreno, drugače pa običajno žgano žico, ki je dovolj mehka, da se lahko veže. Polaga se od spodaj navzgor v pasovih, širokih kakih 40 centimetrov, pri čemer je treba paziti, da se škop zatika pod škop. Pri napačnem polaganju dež hitro zrije med slamo plitve jarke in taka streha kmalu propade. Pokrivač vsako vrsto ali »plim« skrbno poravna ali pogladi s poravnalno desko. Ko pride do slemena, mora škope uviti čez prvo in drugo stran. Na vrhu mora uporabiti tri raje, dve nista vidni in sta leskovi, zaključna je obtesana smrekova sušica. Dobro je, če je kritje na slemenu dvojno. Čelne robove zaključijo krovca s slamnato kito, da veter strehe ne more cefrati. Kita je včasih prav umetelno spletena in je ponos krovca in okras strehe. Pri pokrivanju in popraviljanju strehe uporabljajo orodja: poravnalno desko, leseno palico, ki jo uporabljajo za vzvod, ter običajno še kratko lestev, ki ji pravijo hlapec. Na deski in hlapcu je pritrjen tanek železen klin ali žebelj, ki se zatakne med slamo na letev, da se orodje pritrudi, da ne more zdrsniti s strehe, kritina pa se pri tem ne poškoduje.

Dimnik je bil porušen do podstrešnih tal. Od tod ga je bilo treba v originalni velikosti na novo pozidati z opeko. Med zidavo z apneno malto se je sproti ometavala notranjost dimnika, po končani zidavi je bil dimnik ometan tudi od zunaj. Dimnik bo treba na vrhu še zaščititi s škriljast ploščo. Obnoviti je bilo treba lesen tramovni strop v prednji hiši in veži. Deske lesenega tramovnega stropa so bile v požaru delno uničene. Zamenjati jih je bilo treba z novimi in jih premazati z zaščitnim sredstvom. Strop v zadnji hiški je lesen, na deskah je pritrjena trstica, nanjo pa je nanesen apneni omet. Strop je bil v požaru delno poškodovan, nekaj poškodb izvira od vode gašenja ter močnega deževja neposredno po požaru. Poškodovani omet je bilo treba odstraniti, namestiti nove deske,